

خشکی و خشکسالی

خشکسالی حالتی نرمال و مستمر از اقلیم است و نه واقعه‌ای تصادفی و نادر خشکسالی یک اختلال موقتی است. خشکسالی جزء بلایای طبیعی نامحسوس است. خشکسالی در رابطه با برخی شرایط متوسط درازمدت از موازنه مابین بارش و تبخیر و تعرق در نظر گرفته می‌شود، معمولاً در هر منطقه این شرایط خاص به عنوان "نرمال" تعریف می‌شود. خشکسالی یک اختلال موقتی است و با خشکی تفاوت دارد چرا که خشکی صرفاً محدود به مناطقی با بارندگی اندک است و حالتی دائمی از اقلیم می‌باشد.

در مجموع خشکسالی عبارت است از یک دوره ممتد کمبود بارش که منجر به صدمه زدن به گیاهان و کاهش عملکرد می‌شود.

تعریف عملی خشکسالی:

تعاریف عملی به افراد کمک می‌کند تا شروع، خاتمه و درجه شدت خشکسالی را تشخیص دهند. برای تعیین زمان شروع خشکسالی، "تعاریف عملی" میزان انحراف از میانگین بارش یا سایر متغیرهای اقلیمی در طول یک دوره زمانی مشخص را مبنا قرار می‌دهند. این امر معمولاً با مقایسه وضعیت فعلی نسبت به متوسط گذشته که غالباً مبتنی بر دوره آماری 30 ساله است انجام می‌شود.

حد آستانه تعیین شده به عنوان شروع یک خشکسالی، 75 درصد بارش متوسط در طول یک دوره زمانی مشخص بوده و معمولاً بیشتر به صورت قراردادی انتخاب می‌شود تا بر مبنای رابطه دقیق تأثیرات خاص آن بر محیط.

علل وقوع خشکسالی

الف) فرونشینی هوا در اشکال مختلف

ب) دمای سطح اقیانوسها

ج) لکه های خورشیدی

د) سفیدایی (Albedo)

ه) تاثیر گذاری انسان

نگرهای مختلف خشکسالی:

- هواشناسی
- هیدرولوژیکی
- کشاورزی
- اقتصادی - اجتماعی

تعریف خشکسالی از دیدگاههای مختلف

1- دیدگاه هواشناسی :

هواشناسان خشکسالی را بارش کمتر از حد معمول که منجر به تغییر الگوی آب و هوایی می‌گردد، تعریف کرده‌اند. بنابراین خشکسالی از نظر هواشناسی اساساً به حالتی از خشکی ناشی از کمبود بارندگی اطلاق میشود. تعریف خشکسالی از دیدگاه هواشناسی در کشورهای مختلف و در زمانهای مختلف متفاوت میباشد. به همین دلیل از این دیدگاه به کار بردن یک تعریف از خشکسالی که در قسمتی از جهان متداول میباشد برای دیگر جاها مناسب نبوده به طوریکه مثلاً:

1- در ایالت متحده آمریکا در سال 1942: بارش کمتر از 2/5 میلیمتر در 48 ساعت

2- در انگلستان در سال 1936: پانزده روز متوالی با مجموع بارش کمتر از 25 میلیمتر

3- در کشور لیبی در سال 1964: بارش سالانه کمتر از 180 میلیمتر

4- در کشور هند در سال 1960: کاهش بارش فصل واقعی (مونسون) بیش از دو برابر متوسط انحراف

5- در بالی (اندونزی) در سال 1964: یک دوره شش روزه بدون بارش.

به عنوان معیاری برای خشکسالی هواشناسی در نظر گرفته شده است.

بعلاوه اهمیت دیدگاه هواشناسی در این است که اندازه گیریهای هواشناسی اولین نشانه بروز خشکسالی می باشد.

2- دیدگاه هیدرولوژیکی :

از دیدگاه هیدرولوژیست‌ها خشکسالی زمانی اتفاق می‌افتد که سطح تراز ذخایر آب‌های سطحی و زیر زمینی از حد معمول خود پایین تر باشد. خشکسالی هیدرولوژیکی اغلب در عرضهای میانی بر اثر کمبود و فقدان بارش زمستانی اتفاق می‌افتد. علاوه بر بارش فاکتورهای اقلیمی دیگر مانند دماهای بالا، بادهای قوی و رطوبت نسبی کم نیز به طور قابل ملاحظه‌ای بر روی خشکسالی هیدرولوژیکی تأثیر دارند.

3- دیدگاه کشاورزی :

از دیدگاه کشاورزی زمانی که رطوبت خاک از نیاز واقعی محصول کمتر باشد و منجر به خسارت در محصول شود، خشکسالی اتفاق افتاده است.

چون در محاسبه نیاز آبی گیاهان مشخص شده که نیاز آبی آنها با هم متفاوت است، بنابراین مفهوم خشکسالی از دیدگاه کشاورزی برای محصولات مختلف یکسان نمی‌باشد. از دیدگاه کشاورزی درجه خشکسالی به روش پنمن مانیت و روش باران مؤثر انجام می‌شود.

خشکسالی کشاورزی معمولاً بعد از خشکسالی هواشناسی و قبل از خشکسالی هیدرولوژیکی اتفاق می‌افتد و کشاورزی معمولاً اولین بخش اقتصادی است که تحت تأثیر خشکسالی قرار می‌گردد.

4- دیدگاه اجتماعی و اقتصادی :

از دیدگاه اجتماعی و اقتصادی خشکسالی یعنی زمانی که کمبود آب برای نیازهای بشر موجب نابهنجاریهای اجتماعی و اقتصادی شود. به منظور به حداقل رساندن خشکسالی انتقال مدیریت بحران به مدیریت ریسک امری اجتناب ناپذیر است و نظارت و ارزیابی خشکسالی از ضروریات است و برای نظارت و ارزیابی خشکسالی نیز شاخص های خشکسالی از اهمیت بخصوصی برخوردار می باشد.

شاخصهای خشکسالی:

SPI- طبقات شاخص

-شاخص بارش استاندارد SPI (Standardized Precipitation Index)

-شاخص درصد نرمال (Percent of Normal)

-شاخص پالمر (Palmer Drought Severity Index) PDSI

-شاخص رطوبت محصول (Crop moisture index)

-شاخص ذخیره آب سطحی (Surface Water Supply Index)

-شاخص شدت و مدت خشکسالی (Reclamation Drought Index)

-شاخص پوشش گیاهی NDVI

(Normalized Difference Vegetation Index)

-شاخص دهکهای بارش (Deciles)

-شاخص کیچ Keetch

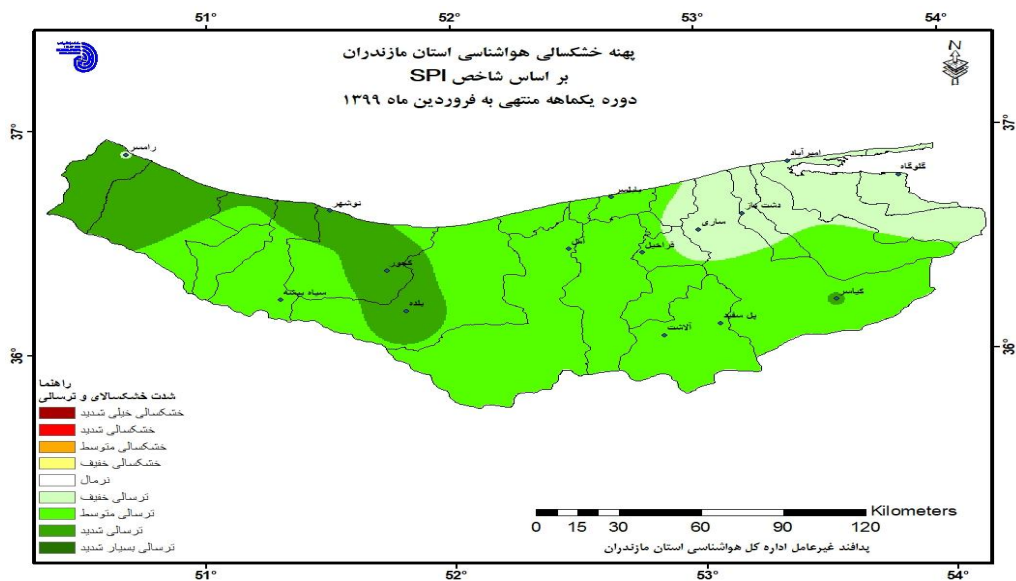
-شاخص کیفیت پوشش گیاهی (VCI)

طبقات شاخص SPI

شدت خشکسالی	ضریب خشکسالی (%)
ترسالی حاد	بزرگتر از 2
ترسالی شدید	1/5 تا 1/99
ترسالی متوسط	1/0 تا 1/49
ترسالی خفیف	0/99 تا 0/5
نرمال	0/49 - تا 0/49
خشکسالی خفیف	-0/99 تا -0/5
خشکسالی متوسط	-1/49 تا -1/0
خشکسالی شدید	-1/99 تا -1/5
خشکسالی حاد	بزرگتر از -2

جدول شاخص SPI فروردین 1399 ایستگاههای استان مازندران

ردیف	نام ایستگاه	دوره آماری	بارش فروردین 1399	بارش فروردین دوره آماری	شاخص خشکسالی SPI به روش شاخص خشکسالی	نوع خشکسالی
1	رامسر	1335-98	193/2	65/1	1/80	ترسالی شدید
2	نوشهر	1356-98	151/0	60/4	1/59	ترسالی شدید
3	آمل	1378-98	87/7	44/8	1/10	ترسالی متوسط
4	بابلسر	1330-98	90/1	44/8	1/23	ترسالی متوسط
5	قراخیل قائمشهر	1359-98	84/4	46/1	1/09	ترسالی متوسط
6	ساری	1378-98	80/8	52/9	0/80	ترسالی خفیف
7	دشت ناز	1381-98	73/9	45/7	0/85	ترسالی خفیف
8	بندر امیر آباد	1380-98	74/8	42/1	0/90	ترسالی خفیف
9	گلوگاه	1384-98	68/5	50/2	0/64	ترسالی خفیف
10	سیاه بیشه	1383-98	141/3	80/5	1/20	ترسالی متوسط
11	کجور	1380-98	71/9	27/0	1/60	ترسالی شدید
12	بلده	1385-98	104/3	42/0	1/58	ترسالی شدید
13	آلاشت	1385-98	80/7	47/8	1/01	ترسالی متوسط
14	پل سفید	1382-98	104/9	49/5	1/44	ترسالی متوسط
15	کیاسر	1382-98	96/3	42/3	1/51	ترسالی شدید

بر اساس داده های جدول شاخص بارش استاندارد spi برای بارش فروردین ماه سال 1399، استان در طبقه بندی ترسالی خفیف تا ترسالی شدید قرار گرفته است.